

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Невяна Фесчиева д.м.

за дисертационния труд на Христина Генчева Иванова

на тема:

„АКУШЕРСКА ЗДРАВНА ГРИЖА ПРИ ПРОФИЛАКТИКА НА РАК НА МАТОЧНАТА ШИЙКА“

за присъждане на ОНС „доктор”

по област на висше образование: 7.Здравеопазване и спорт,

професионално направление: 7.4. Обществено здраве

и научна специалност „Управление на здравните грижи”

Със Заповед № Р-109-214/03.07.2019г. на Ректора на Медицински университет „Проф. д-р П Стоянов” – Варна издадена въз основа на Протокол № 140/25.06.2019г. от заседание на ФС на ФОЗ съм определена за член на Научно жури (НЖ), а с Протокол №1/22.07.2019г. на НЖ съм избрана да представя рецензия по процедура за придобиване на образователна и научна степен „доктор” на ас. Христина Генчева Иванова, докторант на самостоятелна подготовка към Медицински Университет „Проф. Д-р П. Стоянов“ – Варна, Факултет „Обществено здравеопазване“, Катедра „Здравни грижи“, по област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление: 7.4.Обществено здраве, научна специалност „Управление на здравните грижи“. Научен ръководител: проф. Соня Гончева, дм

Кратки данни за кариерно развитие на докторантката. Христина Генчева се дипломира като акушерка през 1997 г. в Медицински колеж – Шумен, бакалавър по социална педагогика през 2000 г. в Шуменския университет и магистър по Управление на здравните грижи в МУ-Варна, 2014 г. Професионалният си стаж започва през 1997 г. като акушерка в Родилно отделение на МБАЛ - Нови Пазар и продължава в същата болница като операционна сестра в хирургичното отделение. От 2015 г. е асистент във Филиал-Шумен на МУ-Варна

Оценка на дисертационния труд

Актуалност на дисертационната тема.

РМШ във всички европейски страни, в т.ч. и в България заема едно от първите места на новооткрити онкологични заболявания при жените. Дългият му предсимптомен период, характеризиращ се с лечими преканцерози е дал възможност за развитие на значителни и ефективни профилактични действия под форма на различни видове скрининг. Доказаната в последните години връзка на РМШ с човешкия папилома вирус доведе до голям напредък във ваксинапрофилактиката. Ключово за успешна профилактика на РМШ е обединението на научните успехи в тази област с добрата информираност на девойките и жените, което изисква нови организационни подходи и кадрови ресурси. Докторантката и научният ѝ ръководител са избрали тема, с която да се приближат до отговора на важен въпрос, който бих формулирала: „Могат ли съвременните, академично образовани акушерки да участват самостоятелно и като част от екип в усъвършенстване на различните етапи на профилактиката на РМШ?“ В допълнение е формулирана идея за Акушерски профилактичен център (АПЦ) и подловена на проверка нейната приемливост. Търсенето на подходи за повишаване ефективността на профилактиката и за по-добро използване на потенциала на здравни професионалисти са достатъчни аргументи за актуалността на изследователския проект.

Описателна характеристика. Дисертационният труд съдържа общо 172.

страници, онагледен е с 57 фигури, 10 таблици и 7 приложения. Литературата включва 192 заглавия, от които 79 на кирилица, 79 на латиница и 34 интернет източника

Структурата на дисертационния труд е разработена по класически тип: Въведение, пет глави и Литература с добър баланс между отделните части: Литературният обзор, съдържа 49 стр., втора глава Цел, задачи и методология - 12 стр., трета глава Резултати от собствени проучвания и обсъждане - 44 стр., четвърта глава Практически подходи за ранна профилактика на рака на маточната шийка - 29 стр., пета глава Изводи, препоръки, предложения -4 стр.

Оценка на литературния обзор.

Докторантката представя и интерпретира епидемиологични данни за рака на маточната шийка (РМШ) в Европа, САЩ и България. Българските епидемиологични проучвания за заболяемост и смъртност от РМШ са разгледани за дълъг период на фона на прилагани профилактични и лечебни мерки. Докторантката е отразила развитието на познанието за същността на РМШ, вкл. и откриване на етиологичната връзка с човешкия папиломен вирус (HPV), както и последните ревизии в TNM стадирането.

Най-голяма част от обзора е посветена на профилактиката на РМШ, подробно са разгледани първична (профилактичните ваксини, включени в списъка на препоръчителните имунизации), вторична (скринингови методи клсификации, оценки) и третична профилактика. Докторантката е отразила развитието на проблемите на профилактиката във времето, включила е най-нови резултати, практики, регламентиращи документи. Особено валидно това е в представянето на „Нови стандарти за скрининг на цервикалния карцином“, очертаващи посоките на бъдещи скринингови програми, които могат да понижат негативните последици - социални, икономически и психологически, от разпространението на РМШ. Последната част на литературния обзор представя примери на участието на акушерките в профилактиката на РМШ в Швеция, САЩ, Великобритания, Австралия, което е пряко свързано с дисертационната тема. В заключение, литературният обзор е добре структуриран, информативен по отношение на избраната тема и предполага целепологането на научното изследване.

Оценка на методологията.

Определената цел е: *да се проучи ролята на акушерката при оказване на акушерски здравни грижи в профилактиката на РМШ и на тази база да се разработи съвременен модел на Акушерски профилактичен център (АПЦ).* За изпълнението на целта са поставени осем задачи, насочени освен към теоретично изясняване на проблема, още и към:

1. Анализ на информираността:
  - на жените от различни възрастови групи за методите и средствата на профилактиката на РМШ,
  - на знанията и нагласите на девойките и майките им за ваксинацията срещу РМШ;
2. Проучване на честота на профилактичните гинекологични, на нагласата на акушерките за участие в профилактични мероприятия за РМШ;
3. Моделиране на АПЦ. Във връзка с формулираните задачи правилно са подбрани обектите на изследване:
  - пациентки (450); експерти (22); редови акушерки (73), ученички, навършили 18 год. (80), студенти от специалност „акушерка“ (60); майки на ученички на възраст 11-13 год. (120). Изследователските методи – интервю „лице в лице“ и пряка групова анонимна анкета, както и статистическите методи са адекватни на целта и обхванатите контингенти и гарантират надеждност на получените резултати. За

всяка от шестте групи респонденти е разработен собствен инструментариум (въпросник/анкетна карта). Наличието на няколко идентични въпроси в картите позволява техния сравнителен анализ. Методологията във всичките си части отговаря на възприетите научни стандарти, вдъхва доверие в достоверността на получените резултати и е доказателство за подготовката на докторантката за самостоятелна научно-изследователска работа.

Оценка на резултатите и приносите. Резултатите са представени по отделни групи респонденти. Получената информация е значителна по обем, но по-специално отбелязване заслужават:

- ✓ Сравнително добра информираност на жените, студентите и родителите за причините за възникване на РМШ; положителна връзка между осведомеността и провеждане на профилактични дейности;

- ✓ Установени са големи различия по образование, етнос и социален статус в информираността и проведените профилактични прегледи - липса на превенция при ромите, жени с нисък социален и образователен статус;

- ✓ Дефицит на знанията по отношение на рисковите фактори и проведените цитологични изследвания при пациентките;

- ✓ Дефицит на знания при ученичките относно анатомия на женската репродуктивна система и необходимост от допълнително обучение относно профилактика на РМШ;

- ✓ Ниска готовност на майките за ваксинация на децата им, произтичаща от недобра информираност за ваксините въобще: експериментално информираните майки са в много по-голяма степен готови да ваксинират дъщерите си; потребност от разширяване на познанията им;

- ✓ Акушерките като професионална група се ползват с доверие сред пациентки и майки, което е улесняващ фактор в здравно-промотивните дейности; те имат потенциал и желание да разширят дейността си в областта на профилактика на РМШ (вземане на цитонамазки, обучение на родители, групови и индивидуални здравно-консултативни срещи) ;

- ✓ След представяне моделът на АПЦ, ръководен от акушерка, получава одобрението на всички респонденти; представено е мнението на всяка група по отношение на трудностите, които ще срещне разкриването на такъв център. Като най – сериозни се очертават: липса на призната автономия на акушерките и от там невъзможност за сключване на договор с НЗОК и липса на финансиране; съществува единодушие относно целевите контингенти на АПЦ, макар и с различно ранжиране от

отделните групи респонденти- безработни, здравно неосигурени, ученици, родители, доброволни ползвателите;

✓ Разработените от докторантката Информационна брошура, Дневник за профилактика на РМШ и Фиш за оценка на риска са доказателство за организационната ѝ култура и задълбочено познаване на проблема. Те са възприети много добре както от експерти (100%), така и от студенти (87%), пациенти (81%) и акушерки (75%)

Изводите следват логически от получените резултати. Дисертационният труд би спечелил, ако изводите бяха включили по-широко сравнителни резултати от емпиричните изследвания, които са основа на обобщените изводи.

Направените препоръки и предложения изхождат от съдържанието на дисертационния труд. Базират се на известното, но доказано и с труда, несъответствие между повишените компетенции на здравните професионалисти, в случая акушерки и законово регламентирани дейности, които те могат самостоятелно да изпълняват. Препоръките са адекватни по съдържание и адресати и отразяват вижданията на докторантката по разглежданите въпроси.

Авторефератът отразява най-важните моменти от дисертацията. Във връзка с дисертационния труд са направени четири научни публикации.

Изразявам съгласие със самооценката на докторантката относно приносите

Критични бележки и препоръки.

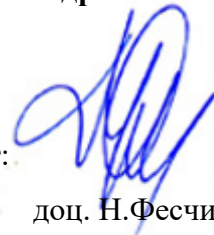
Бих препоръчала на докторантката да продължи и задълбочи работата си по оптимизиране организационните подходи за профилактика на РМШ с използване потенциала на акушерката. Да прецизира предложенията си като детайлизира структурата на АПЦ, реално с обосновка ги отпрати до съответните адресати и следи хода им т.е. да упражни един вид авторски контрол върху тях. Независимо, че дава предложенията, да се опита да работи и самостоятелно за реализиране на някои елементи от тях, напр. разработване на Информационната брошура и разпространение в електронен вариант. При по-нататъшни теоретични разработки и предложения, бих препоръчала по-внимателно категоризиране / детайлизиране на здравно-промотивните дейности, тъй като на места, наред с тяхната голяма група, съществуват равностойно и дейности, които по принцип са части от нея.

Заключение

С представения дисертационен труд докторантката показва умения за работа с научна литература и възможности за самостоятелна научно-изследователска работа. Дисертационният труд е актуален по тематика, вписва се в научните доказателства за развитие и обогатяване на професията „акушерка“ и напълно отговаря изискванията на Закона и на Правилника на МУ - Варна за развитие на академичния състав. Това са основанията за моята положителна оценка и апела ми членовете на Научното жури също да гласуват на асистент **Христина Генчева Иванова** да бъде присъдена образователната и научна степен „**доктор**“ по научната специалност „**Управление на здравните грижи**“.

21.08.2019 г

Рецензент:

доц. Н.Фесчиева, дм